

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Трубавіної Ірини Миколаївни
на дисертаційну роботу ПАРФАНОВИЧА АНДРІЯ
ЯРОСЛАВОВИЧА
«Соціально-педагогічні умови
профілактики насильства у молодих сім'ях», подану на здобуття
ступеня доктора філософії в галузі знань 23 Соціальна робота за
спеціальністю 231 Соціальна робота**

1. Актуальність теми дисертації зумовлена необхідністю подолання гендерно зумовленого насильства як антипода людського щастя, утвердження в сім'ї та суспільстві поваги до прав людини і члена родини, формування позитивної моделі сімейного життя і стосунків без насильства і гноблення, для успішної самореалізації кожної особистості як чоловіка і жінки, батька та матері, підвищення якості людського життя. Робота актуальна в контексті необхідності показу соціально-педагогічних шляхів вирішення проблеми протидії гендерно зумовленому насильству, переведення норми міжнародного і вітчизняного права про запобігання і протидію насильства в сім'ї в площину щоденної практичної реалізації. Сім'я має бути «колискою демократії», а не насильства і починати роботу потрібно з молоді сім'ї. Автор переконливо показує важливість теми в теорії соціальної роботи через низку протиріч у вступі дисертаційного дослідження і обґрунтування теми у вступі до роботи та вирішує їх послідовно протягом всього дослідження.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Науковий апарат роботи є логічним і послідовно розкриває шлях дослідження через чітко визначені мету, завдання, гіпотезу, об'єкт, предмет, методи, наукову новизну і практичне значення дослідження. Теоретичні

положення перевірені експериментально та апробовано протягом тривалого часу, що свідчить про їх обґрунтованість і вірогідність. Визначені автором соціально-педагогічні умови є дійсно новими для профілактики насильства в молодих сім'ях. Вони є корисними, актуальними і обґрунтованими. Автором використано 317 теоретичних джерел, хід дисертаційної роботи детально розкрито в 45 додатках. Загальний обсяг – 380 сторінок, основний зміст дисертації розкрито на 217 сторінках. Це відповідає вимогам до подібних робіт. Експериментальна робота проводилася автором дослідження в 4 регіонах України, в соціальних службах обласного, міського і районного рівнів, структури об'єднаних територіальних громад; всього було задіяно 270 молодих сімей, що досить достатньо для дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукова робота А.Я.Парфановича виконана у межах діяльності та емпіричних досліджень науково-дослідної лабораторії діагностики і профілактики, створеної на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка згідно з темою «Теорія і практика профілактичної роботи з попередження і подолання девіантної поведінки неповнолітніх» (державний реєстраційний номер 0014 U 003076). Тема затверджена вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 11 від 30 травня 2017 року), обговорювалася на науково-методичних семінарах кафедри соціальної роботи, спеціальної освіти та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2015 – 2020 рр.); на засіданнях кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (2020 – 2021 рр.). Це свідчить про значущість і важливість роботи, її ґрунтовний характер, тривалість дослідження.

Дисертаційне дослідження А.Я.Парфановича складається з вступу, 2 розділів, висновків, додатків, які цілком відображають науковий апарат, мету і завдання роботи, відповідають меті і завданням дослідження.

Вважаємо, що всі завдання виконані, мету досягнуто завдяки логіці дослідження і кропіткому опису ходу дисертаційної роботи. Нам подобається чіткість формулювань у роботі, її логіка та обґрунтованість. Цінним є те, що серед великої кількості досліджень по сім'ї та насильству в сім'ї автори змогли вибудувати своє дослідження, не повторюючи існуючого, але описуючи всю їх наявність і знайшовши свій шлях вирішення проблеми перш за все через державні структури різного рівня, які є наймасовішими суб'єктами соціальної роботи в країні з проблеми, продемонструвавши знання їх функцій і повноважень, що забезпечило великий обсяг експериментальної роботи, довело її практичну значущість і новизну.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Дисертаційне дослідження А.Я.Парфановича є цікавим у науковому плані. Так, автором *вперше* визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально доведено ефективність соціально-педагогічних умов профілактики насильства у молодих сім'ях (використання індивідуального підходу до членів молоді сім'ї як основи для комплексного впливу на всі сфери особистості в процесі формування готовності до побудови стосунків без насильства; реалізація моделі профілактики сімейного насильства у молодих сім'ях на основі програмного забезпечення, що передбачає визначення мети, завдань, суб'єктів взаємодії, змісту, технологій (форм, методів, засобів, етапів) та забезпечує ефективність прогнозованих результатів; науково-методичне забезпечення процесу профілактики насильства у молодих сім'ях, спрямованих на розвиток професійної компетентності суб'єктів профілактики). Цінність цих наукових результатів в тому, що вони допомагають суб'єктам соціальної роботи її здійснювати в межах своєї компетенції, врахувати специфіку молоді сім'ї, працювати методологічно, теоретично і методично грамотно. Ці умови досі не застосовувалися в теорії соціальної роботи для вирішення подібних проблем. Автор при обґрунтуванні цих умов продемонстрував теоретичний аналіз сучасного вирішення проблеми в теорії соціальної роботи.

Автором також уточнено понятійно-категоріальний апарат теорії соціальної роботи, зокрема: дефініції «молода сім'я», «насильство у молодих сім'ях», «профілактика насильства у молодих сім'ях», «соціально-педагогічні умови профілактики насильства у молодих сім'ях», «готовність до побудови сімейних стосунків без насильства у молодих сім'ях»; це свідчить про авторське розуміння проблеми та її вирішення на високому теоретичному рівні з урахуванням специфіки свого предмету, теми дослідження. Ці уточнення є доцільними і коректними, відповідають потребам дослідження і свідчать про логічний його шлях.

У роботі також розкрито соціально-організаційні основи забезпечення профілактики насильства у молодих сім'ях; критерії, показники, їх рівні для визначення ефективності соціально-педагогічних умов профілактики насильства у молодих сім'ях; теоретичні підходи до пояснення сутності сімейного насильства та форми, методи, технології практичного процесу профілактики сімейного насильства; специфіку формування, прояву, профілактики насильства стосовно членів сімей та особливості поведінки кривдника, жертви, учасників насильницького прояву; психолого-педагогічні характеристики членів молоді сім'ї з проявами насильства; форми, методи, методики, прийоми вітчизняного й зарубіжного досвіду щодо попередження й подолання насильства у молодих сім'ях. Така широка наукова новизна свідчить про розуміння автором проблеми і володіння колом досліджень з проблеми, вмінням робити їх теоретичний аналіз, робити уточнення щодо своєї теми і поширювати в науковий обіг необхідні доповнення. Також ми вбачаємо в цьому вміння проводити та обґрунтовувати експериментальну роботу, узагальнювати результати і будувати своє бачення вирішення проблеми.

Також в роботі *набули подальшого розвитку* діагностичний інструментарій, зміст і технології (форми, методи, засоби, етапи) профілактики насильства у молодих сім'ях та науково-методичне забезпечення цього процесу, що ми із задоволенням і підтверджуємо.

Зазначимо, що автор володіє науковим стилем викладу матеріалу, опису результатів, вдало комбінує теоретичний аналіз з іншими методами наукових досліджень, робить самостійні висновки, що свідчить про готовність автора до самостійного наукового шляху в майбутньому без наукового керівника, здатність доводити свої думки та впроваджувати обґрунтовані ідеї, готовність до захисту своїх наукових пошуків.

Висновки і пропозиції, які містяться в роботі, достатньою мірою оригінальні, не повторюють відомих у науковій літературі, що пояснюємо використанням спектру теоретичних і емпіричних методів дослідження. Теоретична та експериментальна частини роботи логічні, взаємопов'язані і свідчать про спрямованість на досягнення мети дослідження.

На підставі вищесказаного можна говорити, що завдання дисертаційної роботи реалізовано в повному обсязі; висновки дисертації свідчать про цілісність та логічну завершеність дослідження.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання. Практичне значення дисертаційної роботи Парфановича А.Я. полягає в розробці та реалізації на великому масиві піддослідних програми та розробці заходів і плану з профілактики сімейного насильства у молодих сім'ях; підборі, апробації та розробці діагностико-профілактичного інструментарію для діяльності суб'єктів профілактики; визначенні ефективних шляхів профілактики насильства у молодих сім'ях з урахуванням специфіки функціонування соціальних структур різного рівня. Важливим для роботи практиків є врахування особливостей функцій державних соціальних структур і служб, їх можливостей і функцій в роботі з молодими сім'ями, що робить результати роботи готовими до використання в кожній службі як настільний інструмент роботи. Тому ми цілком згодні з автором, що результати дослідження можуть бути використані для діагностики та профілактики насильства у молодих сім'ях фахівцями соціальної сфери закладів, установ, організацій; розробки освітніх програм для підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації соціальних працівників, соціальних

педагогів, психологів у межах формальної та неформальної вищої, фахової передвищої та професійно-технічної (професійної) освіти. Розроблене і представлене дисертантом науково-методичне забезпечення (Програма з профілактики насильства у молодих сім'ях, навчально-методичні посібники «Сімейне насильство: сутність і профілактика», «Діагностико-профілактичний інструментарій профілактики насильства серед молодих сімей», «Методичні рекомендації з профілактики насильницької і віктимної поведінки членів сімей») може використовуватися в діяльності центрів надання соціальних послуг об'єднаних територіальних громад на постійній основі. Відзначаємо комплексний характер науково-методичного забезпечення дисертаційного дослідження, повністю готового до використання практиками державних структур.

Для розв'язання поставлених мети та завдань, формулювання обґрунтованих наукових положень, висновків та рекомендацій автор опрацював 317 джерел, з яких 14 – іноземною мовою. Всі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 26 публікаціях (19 – одноосібні), серед них: 8 статей у наукових фахових виданнях України, категорії Б, 1 стаття у зарубіжному науковому журналі категорії А, 14 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Є також виданими два навчально-методичні посібники та методичні рекомендації, які розкривають експериментальну частину дослідження.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним, логічним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методологічне і практичне значення для соціальної роботи, бо залишають за собою реально та серйозно апробований, експериментально перевірений потужний інструмент для профілактики насильства у молодих сім'ях.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.
Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення наукових пошуків

Парфановича Андрія Ярославовича, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та окреслити дискусійні питання. Серед них такі:

1. Розділ 1. доцільніше було б назвати «Стан розробленості в теорії соціальної роботи проблеми профілактики насильства у молодих сім'ях».

2. Цікаво було б показати в роботі, як здійснюється профілактика насильства в сім'ї з урахуванням специфіки регіонів, задіяних в експериментальній роботі, виявити її специфіку і, взагалі, чи є регіональна складова в такій роботі в Україні.

3. Робота значно б виграла, якби було зроблено теоретичний аналіз міжнародних правових документів про гендерно зумовлене насильство, їх трактування щодо профілактики насильства в молодій сім'ї.

4. Цікаво було б показати спільне і відмінне щодо експериментальної роботи в різних соціальних службах, які опікуються молодого сім'єю, у т.ч. в державних і недержавних службах, установах соціального захисту і управлінні у справах сім'ї та молоді, центрах соціальних служб для сім'ї.

7. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

1. Дисертація Парфановича Андрія Ярославовича є самостійним завершеним науковим дослідженням актуального наукового завдання.

2. Усі положення дисертації науково обґрунтовані, мають характер наукової новизни, а достовірність і вірогідність висновків забезпечені під час дослідження.

3. Поставлену автором мету, сформульовані завдання дослідження розв'язано ґрунтовно та доказово. Всі положення, що винесені на захист, теоретично обґрунтовані, їх зміст викладено в основних висновках до дисертації, які сформульовано виважено і переконливо. Зміст анотації ідентичний змісту дисертаційної роботи.

4. Дисертаційне дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням отриманих результатів в соціальних службах, зокрема, у діяльності Управління сім'ї та молоді Тернопільської

обласної державної адміністрації, Департаменту соціального захисту населення Хмельницької обласної державної адміністрації, Департаменту соціального захисту населення Херсонської обласної державної адміністрації, Департаменту соціального захисту населення Закарпатської обласної державної адміністрації.

5. Дисертаційна робота Парфановича Андрія Ярославовича на тему «Соціально-педагогічні умови профілактики насильства у молодих сім'ях», відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.); п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а її автор Парфанович Андрій Ярославович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,

Професор кафедри соціальної педагогіки

та соціальної роботи

Університету Григорія Сковороди

в Переяславі

ПІДПИС І.М.Трубавіна
Засвідчую:
Нач. ВР А.М.Данилюк